

GRUNNKRETSER OG TETTSTEDER

DOKUMENTASJON 1980

1723 **MOSVIK**

FORORD

Med bakgrunn i det økende behovet for statistikk for mindre områder innen kommunene og på tvers av kommunegrensene, startet Statistisk Sentralbyrå i 1976 arbeidet med en generell, stabil kretsinnstilling. Kretsene blir kalt grunnkretser for å unngå forvekslinger med tidligere folketellingskretser og eksisterende skole- og valgkretser som dekker mer spesielle behov.

Et vesentlig siktepunkt var å kunne gi detaljert geografisk statistikk fra landbrukstellingen i 1979 og folke- og boligstillingen i 1980, men hensikten var også å få en geografisk enhet mer egnet for løpende statistikk.

Utgangspunktet for inndelingen har vært folketellingskretsene i 1970, men disse måtte mange steder nøye revideres i samråd med kommunene for å bli bedre egnet som en generell, geografisk basisenhet.

Formålet med dette heftet er å dokumentere kretsinnstillingen og lette arbeidet med analyser og praktisk bruk av kretsdata. Data for grunnkretser blir bl.a. tilgjengelige i egne kommunehefter fra Folke- og boligstillingen 1980. I de enkelte kommuner og i Statistisk Sentralbyrå finnes det også foreløpige befolkningstall pr. 1/7-79 og 1/11-80 for grunnkretser.

Prinsippene for kretsinnstillingen ble utformet gjennom drøftinger med brukere og gjennom et prøveprosjekt, og er beskrevet i et eget notat "Veiledning ved inndeling av kommunene i grunnkretser". Statistisk Sentralbyrå. 1977. Det blir også tatt sikte på å drøfte erfaringer fra arbeidet og utviklingsperspektiver nærmere i et særskilt hefte.

Utviklingen av GAB-systemet (Grunneiendom-, Adresse- og Bygningsregister) vil gi et regelmessig vedlikehold av bl.a. et adresseregister med koder for grunnkrets. Dette vil i framtida gi muligheter for bl.a. befolkningsstatistikk for grunnkretser, og lette oversikten i kommunene. Grunnkretsinnstillingen skal heretter holdes mest mulig fast. Det vil imidlertid kunne forekomme feilregistreringer. Henvendelser om slike feilregistreringer og spørsmål om eventuelle endringer i grunnkretsinnstillingen skal rettes til Fylkeskartkontoret i det aktuelle fylket, som vil ta saken opp med Byrået. Spørsmål om grunnkretsinnstillingen generelt og arbeidet med den kan også rettes til Statistisk Sentralbyrå, Kongsvinger.

Arbeidet med kretsinnstillingen, som har hatt økonomisk støtte fra Miljøverndepartementet, har vært ledet av førstekonsulent Jan Byfuglien og konsulent Ole Ragnar Langen.

Statistisk Sentralbyrå, Oslo, juni 1981

Odd Aukrust

Eivind Hoffmann

INNHOLD

	Side
Generelt om grunnkretsinnndelingen, avgrensingen av tettsteder og registrering av kirkesogn/kapelldistrikt	3
Spesielle merknader til gjennomføringen i Mosvik kommune	8
Omfanget av grunnkretsene, fordelt på tett og spredt bebyggelse	9
Kart over inndelingen i grunnkretser	10
Sammenliknbarheten mellom grunnkretsene 1980 og folketellingskretsene 1970	11
Sammenliknbarheten mellom delområdene 1980 og folketellingskretsene 1970 og 1960	11
Oversikt over kirkesogn/kapelldistrikt (menighet)	11

V e d l e g g

1. Kartskisse over kretsinnndelingen i 1970	12
---	----

GENERELT OM GRUNNKRETSINNDELINGEN, AVGRENSINGEN AV TETTSTEDER OG REGISTRERING AV KIRKESOGN/KAPELLDISTRIKT

Formålet med og nytten av grunnkretsinnndelingen

Formålet med å dele kommunen inn i grunnkretser er å lage små stabile geografiske enheter som kan gi et fleksibelt statistisk grunnlag for kommunal og regional analyse, forvaltning og planlegging. Foruten å nytte disse slik de er, kan grunnkretsene grupperes til enheter som varierer fra formål til formål. Som minste byggekloss kan grunnkretsen settes sammen til geografiske enheter som er formålstjenlige f.eks. i planleggingen av eldreomsorgen eller til å studere utviklingen av elevgrunnlaget i grunnskolen på ulike alderstrinn. Aktuelle grupperingsenheter som kan gå på tvers av kommunegrensene er f.eks. vassdragsregioner og arbeidsmarkedsregioner.

I første omgang kommer Statistisk Sentralbyrå til å nytte inndelingen til å presentere data fra landbrukstellingen i 1979 og folke- og boligtellingsen i 1980. Som en kontroll på at det arbeidet som er gjort er riktig har en laget tabeller pr. 1/7-79 og 1/11-80 som gir befolkningstall fordelt på alder, kjønn og type bebyggelse.

Krav til grunnkretsinnndelingen

Ut fra de formål inndelingen i grunnkretser skal tjene, ble det stilt en del krav som vi nedenfor kort skal gjennomgå.

1. Grunnkretsene må utformes slik at grensene er uforanderlige over en rimelig tidsperiode. Dette er et særdeles viktig krav. Stabile kretser er en helt avgjørende forutsetning for å kunne følge endringer på kretsnivå over tid. (se nedenfor).

Nå har dessverre kartgrunnlaget mange steder vært svært dårlig. Dette gjør at en spesielt i ubebodde områder må regne med at grensene må justeres slik at de faller sammen med eiendomsgrensene. Grunnkretsenes omfang er definert ved adressene (gards- og bruksnr. eller gateadresse). En del steder er imidlertid eiendommene så store at en må regne med at grunnkretsgrensa må trekkes på tvers av eiendomsgrensa. Videre må en regne med endringer av grensene i ubebodde områder dersom disse blir bebyggt med boliger, industri o.l. og grensene går på tvers av den nye bebyggelsen. De eneste endringer som kan tillates i bebodde områder er deling eller sammenslåinger av hele grunnkretser. Der nytt kartgrunnlag viser at grensene i bebodde områder er trukket feil, må grensene på kartet justeres slik at de blir i samsvar med beskrivelsen (gateadresser eller gards- og bruksnr.).

2. Kretsene er i størst mulig grad søkt gjort sammenlignbare med folketellingskretsene i 1970 og tidligere tellinger slik at en kan følge utviklingen bakover i tid. Dette kravet strir imidlertid ofte mot kravet om at inndelingen skal bestå av sammenhengende geografiske områder og være hensiktsmessig til kommunal og regional planlegging. Der den gamle inndelingen fra folketellingen i 1970 ikke kunne nyttes direkte, har en likevel forsøkt å lage større enheter innen kommunen som kan sammenlignes. I noen tilfeller har ikke dette lyktes, enten ved at den gamle inndelingen bestod av ikke geografisk sammenhengende områder, eller fordi dette ville føre til en inndeling som kommunen mente ikke var formålstjenlig.

3. Grunnkretsene skal ikke være for store eller variere for mye i folketall og areal. Dette kravet er viktig for at grunnkretsen kan fungere som byggekloss ved inndeling i regioner av ulike slag. I spredtbygde strøk ble det som utgangspunkt sagt at grunnkretsene ikke burde overstige 300-400 personer og i tettbygde strøk 500-600 personer.

Arealet i kretsene bør heller ikke variere for mye. Spesielt større ubebodde områder som f.eks. Finnmarksvidda og Hardangervidda, er delt inn i ubebodde grunnkretser, der grensene er lagt i vannskillere.

Grensene for grunnkretsene er også forsøkt lagt slik at de i størst mulig grad er ensartede når det gjelder bebyggelsesstruktur, natur- og næringsgrunnlag og slik at de kommunikasjonsmessig hører sammen. Folketellingskretser fra 1970 er f.eks. ofte blitt delt fordi de enkelte deler av kretsen nå ikke lengre hører sammen kommunikasjonsmessig.

Inndelingen i delområder (bydeler/bygdela)

Størrelsen på kommunene varierer svært mye. Det var derfor behov for å lage en fast inndeling som kunne gi data på et mer overordnet nivå enn grunnkretsen. En slik områdeinndeling vil være bedre egnet for data som blir for detaljert på kretsnivå samtidig som den vil være bedre egnet enn kretser til regionale oversiktsanalyser. Ut fra statistiske formål ble derfor grunnkretsene gruppert til delområder. Delområdene er angitt ved de to første sifrene i det 4-sifrede grunnkretsnummeret, mens de to siste sifrene angir nummeret på grunnkretsen innenfor delområdet.

Delområdene har som hovedregel 1 000-3 000 innbyggere i spredtbygde strøk og 3 000-6 000 i mer tettbygde strøk. Kommuner med under 1 000-2 000 innbyggere er vanligvis ikke delt inn i delområder.

Registrering av tettsted

Ved Folketellingene 1960 og 1970 var kretsinnndelingen knyttet direkte til inndelingen i tettsteder. Dette er uheldig fordi tettstedsgrensene endrer seg over tid. Det er imidlertid fortsatt ønskelig å registrere tettbebyggelsen da dette er den eneste måten en kan få et realistisk bilde av utviklingen i urbaniseringen i Norge. Den enkelte adresse er derfor registrert med en egen kode for om adressen ligger innenfor eller utenfor tettsted, uavhengig av grunnkretsinnndelingen. Det er videre bygd opp et eget tettstedsregister som grupperer sammen tettbebyggelsen i de enkelte grunnkretser til tettsteder.

For at en hussamling skal kunne registreres som et tettsted må det bo minst 200 personer der og avstanden mellom husene må normalt ikke overstige 50 meter. Har en derimot fått en kjerne med 200 innbyggere, kan en vise mer skjønn ved avgrensingen. Husklynger som naturlig hører med til tettstedet, tas med selv om avstanden overskrider 50 meter. Avstanden mellom nærmeste hus i kjernen og den lille klynga, bør imidlertid ikke overstige 400 meter. Er avstanden større bør husklynga være stor nok til å danne eget tettsted. Grensene for tettstedene slik de er beskrevet i dette heftet, skal vise grensa for bebyggelsen slik den er 1. november 1980 og ikke inneholde områder som er blitt eller blir bebygd seinere. Bebyggelse som skal regnes med i tettbebyggelsen er boliger, industri, forretninger, offentlige bygninger, idrettsanlegg o.l. Hytter og ren gardsbebyggelse skal bare regnes med i tettstedet dersom det ligger i eller i tilknytning til tettstedet, dvs. mindre enn 50 meter fra nærmeste hus i "kjernen" eller den lille husklynga som ligger over 50 meter fra "kjernen".

I praksis vil det finnes områder innenfor tettstedene der avstanden mellom husene overstiger 50 meter. Dette kan f.eks. være i industriområder eller idrettsanlegg som ligger i tilknytning til tettstedene. Videre kan det være naturlige hindringer som bergknauser, elver eller dyrkbare områder som en ikke får bygge ut.

Ved avgrensingen av tettstedene har Byrået støtt på en rekke praktiske problemer som har sammenheng med at dette arbeidet er noe som har vært nytt for de kommunale myndigheter. Praksis ved avgrensingene kan derfor variere noe, men dette gir trolig ikke større registreringsfeil enn ved den metode som ble nyttet i 1970. En regner med at feil vil bli korrigert etter hvert som kommunen skal ajourføre grensene.

Hvert tettsted er tildelt et firesifret nummer i tillegg til kommune-nummeret.

Registrering av kirkesogn og kapelldistrikt (menigheter)

Ved tidligere folketellinger har det vært et krav av folketellingskretsene skulle følge grensene for kirkesognene. Dette har en del steder vist seg utilfredsstillende da sognegrensene har vært foreldet i forhold til dagens bosettingsmønster. For å få statistikk for kirkesogn/kapelldistrikt er kirkesogn/kapelldistrikt registrert uavhengig av grunnkretsinnndelingen. Grensene for kirkesogn/kapelldistrikt kan derfor avvike fra grunnkretsgrensene, men de kirkelige myndigheter er oppfordret til å tilpasse de kirkelige inndelingene slik at grensene faller sammen med grensene for grunnkretsene. Dette letter registrering og ajourhold. Det er laget en egen katalog som grupperer menigheter til prestegjeld, prosti og bispedømme.

Sammenlignbarhet med tidligere folketellinger

Ett av kravene som er satt til inndelingen i grunnkretser er at en bør forsøke å få til en så god sammenlignbarhet med folketellingskretsene i 1970 som mulig. I tabellene 2 og 3 har vi vist sammenlignbarheten mellom grunnkretsene 1980 og folketellingskretsene 1970 og delområdene og folketellingskretsene 1970 og 1960. Sammenlignbarheten er funnet ved å sammenligne kart fra de ulike tellingene. Det er ikke tatt hensyn til endringer av grensene i ubebodde strøk. Nøyaktigheten vil også avhenge av kvaliteten av kartgrunlaget. Ved nærmere studium av adressene i de enkelte grunnkretsene kan en oppdage differanser mellom de ulike tidspunktene som ikke er oppdaget ved å sammenligne kart. Slike differanser kan skyldes feil ved tidligere tellinger.

Det arbeides med en omkoding av 1970-materialet til delområder i 1980, og det er også lagt til rette for en omkoding av 1970-kretser til grunnkrets 1980. Byrådet har imidlertid foreløpig ikke ressurser til å gjennomføre dette.

Dokumentasjon av kretsinnndelingen

Grunnkretser, tettsteder og kirkesogn/kapelldistrikt er dokumentert ved hjelp av kart og lister.

Kartdokumentasjonen er av varierende kvalitet. Alle grunnkretser i spredtbygde strøk er tegnet inn på kart i M 1:50 000. I tettbygde strøk er grunnkretsene tegnet inn på økonomisk kartverk av varierende målestokk 1:5 000, 1:10 000 og 1:20 000. Tettstedsgrensene er tegnet inn på kart i samme målestokk. Dessverre er det enkelte tettbygde områder hvor økonomisk kartverk ennå ikke finnes. Her er kretsinnndelingen og tettstedsavgrensingen dokumentert enten på reguleringskart i M 1:2 000, 1:1 000 eller 1:500 eller på flyfoto av ulike målestokk. Kirkesogn/kapelldistriktene er for de fleste prestegjeld dokumentert

på kart i M 1:50 000. Byrådet og kommunen skal ha den samme dokumentasjonen. Flere kommuner har lagt grunnkretsgrensene og avgrensingen av tettstedene på egne folier.

I Byrådet blir grunnkretsgrensene digitalisert (koordinatsatt) automatisk på kartgrunnlag i M 1:50 000 og økonomisk kartverk i tettbygde strøk. Videre blir tettstedsgrensene også digitalisert, vesentlig ut fra økonomisk kart i M 1:10 000. Kartene i dette notatet er framstilt ved hjelp av folier uttegnet på grunnlag av digitaliserte grunnkretsgrenser og tettstedsgrenser.

Disse inndelingene er kodet inn i adresseregisteret i Byrådet. Adresseregisteret inneholder bare bebodde adresser og bygger på folkeregisterets Magnetbåndregister. Dette adresseregisteret vil danne grunnlaget for etablering av Adresseregisteret i GAB-systemet (Grunneiendom-, Adresse- og Byggningsregister).

Kvaliteten på det foreløpige adresseregisteret er noe ujamn. Det har manglet presise retningslinjer for adressekoding i folkeregistrene. Noen har f.eks. nyttet fiktive adresser som ikke samsvarer med den offisielle matrikkelen. I tabell 1 kan det derfor finnes en del adresser som ikke kan regnes som offisielle adresser. Dette gjelder f.eks. bebodde eiendommer på statsgrunn i en del kommuner. Etter hvert blir offisiell adressering mer utbredt og ensartet, og registrene blir da lagt om.

Adresseregisteret kan inneholde enkelte adresser som er kodet i feil grunnkrets eller med feil type bebyggelse. Dette er imidlertid etableringsfeil som en regner med vil bli rettet opp etter hvert som registeret blir vedlikeholdt av kommunen.

Byrådet har etablert et adresseregister pr. 1/7-79 og et pr. 1/11-80.

Den praktiske gjennomføringen

Det ble lagt stor vekt på å trekke kommunene aktivt inn i arbeidet med å fastlegge grunnkretsene og å avgrense tettstedene. Uten kommunenes lokalkunnskap ville det ikke ha vært mulig å kode adresseregisteret fullt ut, samtidig som kommunene er de eneste som kunne lage en inndeling som var brukbar for kommunal forvaltning og planlegging.

Allerede i 1976 ble de første kommunene kontaktet. Hver kommune fikk tilsendt et notat hvor omfanget av den enkelte folketellingskrets i 1970 var regnet opp. I notatet var det også et forslag eller skisse til inndeling i delområder og grunnkretser. Detaljeringen i forslaget var avhengig av kvaliteten på den gamle inndelingen og dokumentasjonen fra 1970. Kommunen ble bedt om å ta hensyn til framtidig utbygging. Samtidig ble kommunen bedt om å avgrense de husklyngene som tilfredsstilte kravene til tettsted eller som en ventet ville

tilfredsstillte kravene ved utgangen av 1980. Etter korrespondanse og kontakt over telefon ble inndelingen fastlagt og tettstedene avgrenset. Inndelingen i grunnkretser og avgrensingen av tettstedene kan i et mindre antall kommuner av ulike grunner være av mindre bra kvalitet. Likevel bør en så langt det er mulig unngå å endre kretsinnndelingen, da dette vil ødelegge kontinuiteten i statistikken.

Høsten 1979 og 1980 ble det foretatt en ajourføring fram til 1/7-79. I første halvpart av 1981 ble så kretsinnndelingen, tettstedene og kirkesogn/kapelldistrikt ajourført pr. 1/11-80.

For å få kartlagt inndelingen i kirkesogn/kapelldistrikt ble sognepresten i hvert prestegjeld kontaktet. Sognepresten fikk tilsendt et kart der grunnkretsene var tegnet inn og ble bedt om å tegne inn grensene for kirkesogn/kapelldistrikt på kartet. Der grunnkretsene ble delt av et kirkesogn/kapelldistrikt ble prestene bedt om å liste opp de adresser i grunnkretsen som falt innenfor de enkelte kirkesogn/kapelldistrikt. Materialet ble så sendt Byrået via fylkeskartkontorene og bispedømmerådene som skulle foreta en første kontroll av materialet.

SPESIELLE MERKNADER TIL GJENNOMFØRINGEN I MOSVIK KOMMUNE

Ved folketellinga i 1970 var kommunen delt opp i 5 folketellingskretser og er delt opp i det samme antall grunnkretser i 1980. Inndelinga i grunnkretser er identisk med inndelinga i folketellingskretser.

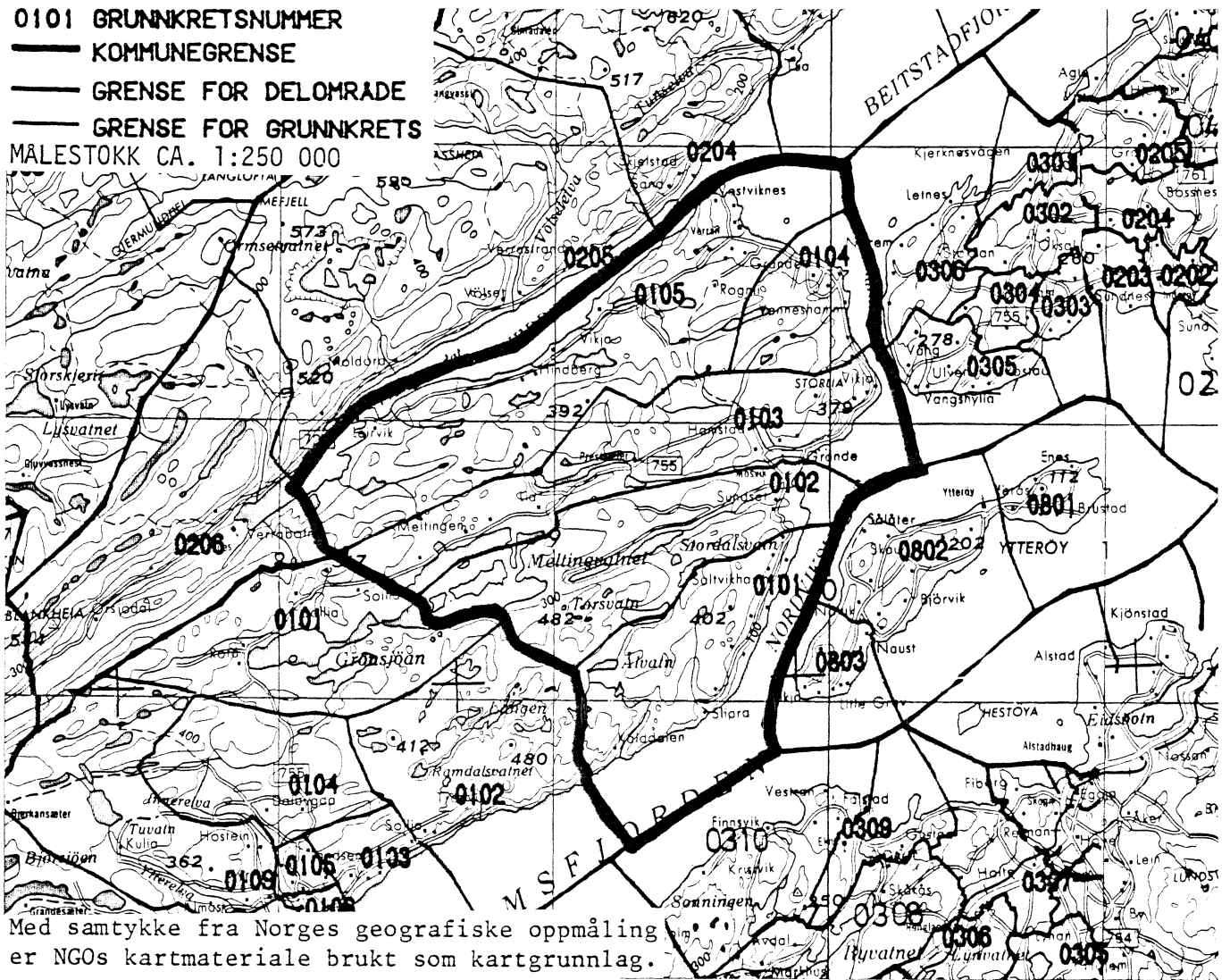
Mosvik hadde ikke noe tettsted i 1970 og hadde heller ikke noe område som tilfredsstilte tettstedskravene i 1980.

TABELL 1. OMFANGET AV GRUNNKRETSENE, FORDELT PÅ TETT OG SPREDT BEBYGGELSE.

GRUNN- KRETSNR	NAVNET PÅ GRUNNKRETSEN	TYPE BEBYGGELSE	OMFANGET AV GRUNNKRETSENE
01 MOSVIK			
0101	ÅSBYGDA	SPREDT	GNR. 2 BNR. 1,3,5,8,11
		SPREDT	GNR. 3 BNR. 1-2,4,6
		SPREDT	GNR. 4 BNR. 1-3
		SPREDT	GNR. 5 BNR. 1
		SPREDT	GNR. 6 BNR. 1,4
		SPREDT	GNR. 7 BNR. 2-4,6-8,14-17,19
		SPREDT	GNR. 8 BNR. 1-4,6,14
		SPREDT	GNR. 9 BNR. 1-2,6,9-10
0102	VINJE	SPREDT	GNR. 11 BNR. 1-2,6,8
		SPREDT	GNR. 12 BNR. 1
		SPREDT	GNR. 14 BNR. 1,4,7
		SPREDT	GNR. 16 BNR. 2
		SPREDT	GNR. 17 BNR. 1
		SPREDT	GNR. 18 BNR. 1,3,6-8,12,14-18,20,22-23,28, 33,37-38,46,48-53,56-58,62-65,67-70,72-75, 77-79,83-84,89
0103	NORDBYGDA	SPREDT	GNR. 21 BNR. 1,3
		SPREDT	GNR. 22 BNR. 1-2
		SPREDT	GNR. 23 BNR. 4-5
		SPREDT	GNR. 25 BNR. 1-2
		SPREDT	GNR. 26 BNR. 1
		SPREDT	GNR. 28 BNR. 1-2
		SPREDT	GNR. 29 BNR. 1-2,6
		SPREDT	GNR. 30 BNR. 1-5,8-9,11
		SPREDT	GNR. 32 BNR. 1
		SPREDT	GNR. 33 BNR. 1-2
		SPREDT	GNR. 34 BNR. 1-6,8,10,15
		SPREDT	GNR. 35 BNR. 1-3,6,8,12,16-18,20
		SPREDT	GNR. 36 BNR. 1,3,5
		SPREDT	GNR. 37 BNR. 1,3-5
		SPREDT	GNR. 38 BNR. 1-3
		SPREDT	GNR. 39 BNR. 4
0104	SØNDRE FRAM-VERRAN	SPREDT	GNR. 40 BNR. 2-3
		SPREDT	GNR. 41 BNR. 1,3-4,8-9,13,15-17,19-22
		SPREDT	GNR. 42 BNR. 1-2,4,7,12-14
		SPREDT	GNR. 43 BNR. 1-3,6-7,10-15
		SPREDT	GNR. 44 BNR. 1-3,5-6,8,10,12
		SPREDT	GNR. 45 BNR. 1,3,17
		SPREDT	GNR. 46 BNR. 1,4,6,9,14
0105	VESTRE FRAM-VERRAN	SPREDT	GNR. 47 BNR. 1,3
		SPREDT	GNR. 48 BNR. 1-2,4-6
		SPREDT	GNR. 49 BNR. 1-2
		SPREDT	GNR. 50 BNR. 1
		SPREDT	GNR. 51 BNR. 1-3
		SPREDT	GNR. 52 BNR. 1-4,7,9-11,18
		SPREDT	GNR. 53 BNR. 1-4
		SPREDT	GNR. 54 BNR. 1
		SPREDT	GNR. 55 BNR. 2-4
		SPREDT	GNR. 56 BNR. 1
		SPREDT	GNR. 57 BNR. 1-4,8,10-12,14-17,19,23-24,30

1723 MOSVIK

0101 GRUNNKRETSNUMMER
— KOMMUNEGRENSE
— GRENSE FOR DELOMRADE
— GRENSE FOR GRUNNKRETS
MALESTOKK CA. 1:250 000

Med samtykke fra Norges geografiske oppmåling er NGOs kartmateriale brukt som kartgrunnlag.

KOMMUNE 1723 MOSVIK

TABELL 2. SAMMENLIGNBARHETEN MELLOM GRUNNKRETSENE 1980
OG FOLKETELLINGSKRETSENE 1970

GRUNNKRETS 1980	KOMM 1970	---FOLKETELLINGSKRETS 1970---	
		HEL KRETS	DEL AV KRETS
0101 ÅSBYGDA	1723	1	
0102 VINJE	1723	2	
0103 NORDBYGDA	1723	3	
0104 SØNDRE FRAM-VERRAN	1723	4	
0105 VESTRE FRAM-VERRAN	1723	5	

KOMMUNE 1723 MOSVIK

TABELL 3. SAMMENLIGNBARHETEN MELLOM DELOMRÅDENE 1980
OG FOLKETELLINGSKRETSENE 1970 OG 1960

DELOMRÅDE 1980	KOMM 1970	---KRETSE-1970---		KOMM 1960	---KRETSE-1960---	
		HELE	DELER AV		HELE	DELER AV
01 MOSVIK	1723	1-5		1723	1-3	
				1724	1-2	

Kommune MOSVIK

Tabell 4. Oversikt over kirkesogn/kapelldistrikt (menighet)

Menighet		Grunnkretsnummer	
Nummer	Navn	Hel	Del av
01	Mosvik	0101-0105	

1723 MOSVIK

